

Tuula H. Laaksovirta

Tiedettä ammattikäytännössä – ammattikäytäntöä tieteessä Asiantuntijaorganisaation ja tieteen yhteydet

Tuula H. Laaksovirta, Tiedettä ammattikäytännössä – ammattikäytäntöä tieteessä: asiantuntijaorganisaation ja tieteen yhteydet [Science in professional practice – professional practice in science]. Informaatiotutkimus 19 (1): 15–20, 2000.

What is the link between library and information services, on the one hand, and information research, on the other? During the past decade, Finland's educational policy has been restructured completely. At the same time, the personnel composition of organisations in working life has undergone transition from staff members having one profession to multi-professional organisations. Library and information services are provided by expert organisations that rely on research in various scientific disciplines, and are not based on any specific discipline. Roughly a decade ago, university-level information research began systematically to break loose from teaching and research in one professional sector (libraries). The separation was both necessary and successful. At the same time, however, the country's entire educational policy was revised unexpectedly. Education and training were decentralised; universities lost the authority to determine professional competence and education institutions began competing for students. The link between information research and libraries has also been broken in another direction. Organisations are now multi-professional bodies and are unwilling to commit themselves to any one particular discipline of science. In an expert organisation, organisational objectives – not the field of science – constitute the linking factor. Society's needs for information research, arising through the profession, has disappeared. The thread has been cut at both ends.

*Address: The Library of the Parliament, Aurorankatu 6, FIN-00102 Helsinki, Finland.
Email tuula.h.laaksovirta@eduskunta.fi*

Tarkastelen aihetta "Tiedettä ammattikäytännössä – ammattikäytäntöä tieteessä" painottaen tarkasteluani asiantuntijaorganisaation ja tieteen yhteyteen. Viimeisen kymmenen vuoden aikana on tiedepolitiikassa ja yliopistojen laitosten työssä ja asemassa tapahtunut suuria muutoksia. Samoin ammattikäytäntö jäsentyy eri tavoin kuin aikaisemmin. Oleellisin muutos on, ettei yhden ammattikunnan organisaatioita juuri enää ole. Organisaatiot ovat moniammattisia asiantuntijaorganisaatioita. Lisäksi on otettava huomioon, että tutkimuksellakin on oma ammattikäytäntönsä, joka toimii joko tiedeyhteisön sisällä

tai nykyisin hyvin usein sen ulkopuolella.

Tieteen ja asiantuntijuuden suhde voidaan tiivistää tieteen ja työn kohtaamisen kentiksi, joita havainnollistetaan kuviossa 1.

Kuvio 1. Tieteen ja työn kohtaamisen kentät

	TUTKIMUKSEN KENTTÄ A.	TYÖN KENTTÄ B.
TIEDE	Ammattikorkeakoulut lukemattomia oppiaineita soveltava tutkimus Yliopistot kaikki tieteet soveltava tutkimus perustutkimus	Tiedotustehtävät Tiedonvälitystehtävät Kulttuurinvälitys Sisältötuotanto Aihealueasiantuntijuus Tutkimus ja selvitys Opetus
AMMATTI- KÄYTÄNTÖ	C Atk-ammattilaiset Arkiston ammattilaiset Tiedottajat Tietoasiantuntijat Informaattikot Tietopalvelusihteerit Tietoverkkoneuvojat Kirjastonhoitajat	D Työnantajat Ammattiyhdistykset Ammattijärjestöt Tieteelliset seurat Työyhteisöt Ministeriöt Kirjastoseura

A. Tieteen ja ammattikäytännön ensimmäinen kohtauskenttä on *tutkimuksen kenttä*. Siellä kohtaavat erilaiset tutkimuksen ammattikäytännöt, kuten vaikkapa avaruustutkimuksen ammattikäytäntö ja historian tutkimuksen ammattikäytäntö. Tutkijoita palvelevassa tiedonvälityksessä erilaiset tutkimuskäytännöt joudutaan ottamaan hyvinkin tarkkaan huomioon aina aineistotyyppiä myöten.

Tieteenalojen tutkimuskäytännöt ovat niin erilaisia, että usein eri tutkimusalojen tutkijat pitävät toisen alan tutkimusta ja tutkijoita jopa epätieteellisinä. Tämä toisen tieteenalan tieteellisyyden kohdistuva epäluulo näkyy myös opetuksessa. Niinpä nekin, jotka eivät ole tutkijoita, saavat akateemisen koulutuksensa aikana myös "epäluulokoulutuksen". Kun työpaikoilla asiantuntijaorganisaatioissa erilaisen koulutustaustan omaavat ihmiset aloittavat yhteiset ponnistukset tavoitteiden saavuttamiseksi, on ensimmäinen yhteistyön este insinöörille hyväksyä humanistija päinvastoin.

Tutkimuksen ulkopuolisille, kuten kansalaisille ja joukkotiedotukselle, on varsin hämmentävää kuulla aivotutkijan kertovan perimmäistä totuutta ihmisen yhteiskunnallisesta käyttäytymisestä, johon aivotutkija etsii selitystä eri aivopuolisista. Suurella yleisöllä ei suinkaan ole tiedossa, että aivotutkija on päättänyt oman ammattikäytäntönsä ja siinä tehtävän päättelyn olevan universaalia ja riippumatonta kohteesta. Samoin on hämmentävää kun

tutkijat keskinäisissä välitieteellisyyssään, sanan säilää säästämättä, pyrkivät saamaan oman ammattikäytäntönsä muidenkin ammattikäytännöksi. Hyvä esimerkki on parikymmentä vuotta sitten käyty tutkijamittely, joka jätti arkisanastoon sanan "nollatutkimus". Kukaan ei enää tiedä, mitä se tarkoittaa, mutta sitä on kätevä käyttää.

Asiantuntijaorganisaatio tukeutuu eri tutkimuskenttiin – erilaisista tutkimuksen käytännöistä nouseviin tutkimuksiin ja tutkijoihin. Tällöin tulee tiedostaa, että tutkimus on samanlaista ammattikäytäntöä kuin mikä tahansa muukin. Erot fysiikan tutkimuksen ja raamatun tutkimuksen välillä ovat yhtä suuret kuin ammattikäytäntöerot toimittajan ja opettajan välillä.

Ammattikorkeakoulujen idea on tutkimuksen ja ammattikäytännön kannalta hyvin kiinnostava ja erilainen kuin yliopistojen. Ammattikorkeakouluissa ajatellaan voitavan tuoda tutkimuksen tuloksia opetuksen kautta ammattien käyttöön. Ammattikorkeakoulun opetuksen lähtökohtana ovat eri ammattien oletetut osaamistarpeet. Yliopistoissa sama tavoite on sidottu henkilökunnan tutkimuskentekovelvoitteeseen.

B. Toinen alue on *työn kenttä*, toisin sanoen ammattikäytäntö asiantuntijatyön näkökulmasta.

Kirjasto- ja tietopalveluala on eräs osa tiedonvälityksen kovassa muutoksessa olevasta kokonaisuudesta. Työn kenttä, jossa informaatioalalla liikutaan, on varsin laaja. Väitetään jo nyt, että tietualan ammateissa toimii puolet työvoimasta. Ehkä näin on, ehkä ei. Siihen suuntaan ollaan varmasti menossa.

Työn kenttä on monin tavoin yhteydessä tutkimukseen päivittäin. Tämä yhteys ei kuitenkaan tapahdu tutkimuskokonaisuuksittain. Eikä se tapahdu raporttien jäsentyneen, kriittisen tarkastelun kautta. Päivittäisessä, valtavassa tiedon virrassa ei kulje ehjiä, selkeitä kokonaisuuksia. Siellä kulkee tiedon pirstaleita. Siellä ajalehti erilaisia tiedon ja epätiedon kokkareita. Tiedonvälityksen ongelmana on roskatieto, ei aito tieto. Tutkimustiedon palaset kulkevat rikkana rokassa tässä valtavassa ojassa.

Faktaan ja fiktion sekoittuminen on tyypillistä nykyajan tiedonvälitykselle. Faktaa ja fiktiota sekoitetaan niin näytelmissä kuin tutkimusraporteissakin. Kun tutkimustiedossa lähdettiin kymmenkunta vuotta sitten viemään sanomaa eteenpäin yhdistämällä runoja tutkimustietoihin, se seurasi yhteiskunnan yleistä tiedon karnevalisoitumistrendiä. Muutoksen hyvänä puoleena on tekstien läheisyys nykyihmiselle. Karnevalisoituminen on luonnollinen asia vastaanottajalle. Haittapuoli on fiktion ja faktaan kilpailu informaatiomarkkinoilla. Tutkimustieto kilpailee elin- ja vaikutustilasta karnevalisoituneessa tiedonvälityksen maailmassa.

C. Ammattikäytännön ja tieteen monimutkaisessa suhteessa on ammattikäytäntöjen tarvitsema ja hyödynnä tämä tutkimus vanhin tarkastelualue. Eri ammattiryhmät tarvitsevat asiantuntijaorganisaatioissa hyvin monen tieteen alueelta tietoa. Sen lisäksi ne tarvitsevat peruskoulutusalaansa tutkimustietoa. Atk-ammattilainen tarvitsee uratutkimustietoa siinä missä tiedottajakin. Lisäksi molemmat tarvitsevat omalta ammattialaltaan uusinta tutkimustietoa.

Tämä on se kenttä, jota ennen tarkoitettiin, kun puhuttiin tieteen ja ammattikäytännön suhteesta. Tämä on kaikkein helpoimmin hahmotettava kenttä. Varsinkin, jos se käsitetään niin, että on olemassa tietoa syöttävä yksi tutkimusalue ja tietoa vastaanottava yksi ammattialue. Tähän ajatteluun perustuivat 1970-luvun lopun ja 1980-luvun alun korkeakoulupoliittiset päätökset nostaa ammattikuntien koulutuksen tasoa tuomalla (ja luomalla) ne yliopistojen laitoksiin. Uusien korkeakoulujen perustamiseen vaikutti myös aluepolitiikka, mutta nämä kaksi asiaa olivat hyvässä yhteisymmärryksessä. Katsottiin, että ammattiala saa paremmin työvoimaa tietylle alueelle, kun siellä on yliopisto.

D. Kentällä D, ammattikäytäntö ja työ, ei näennäisesti ole tiedettä lainkaan. Kuitenkin tutkimus on siellä mukana

nykyisin varsin voimakkaasti. Esimerkiksi SAK:lla on laaja tutkimusohjelma tasa-arvosta työssä. Se on laaja sekä vaikutusmahdollisuuksiltaan, rahoitukseltaan että tutkimusjoukoiltaan. Itse asiassa koko sektoritutkimus nousee tämän alueen tutkimustarpeista. Muun muassa ministeriöt tekevät tulosopimukset, jotka sisältävät myös tutkimussopimukset sektoritutkimusinstituutioiden kanssa. Koko tuotekehittelytyö nousee niinkään tältä kentältä. Tällä alueella on tutkimuksen tilauksen ja välittömän hyödyntämisen paras potentiaali. Ja juuri tämä alue on tutkimusrahoituksessa kasvanut voimakkaimmin 1990-luvulla.

Ei ole kauan, kun lehdet uutisoivat näyttävästi, että työssä jaksamistutkimuksia oli tehty loputtoman monta ja saatu aina samat tulokset. Se, että niitä oli tehty ja tehty, vaikka asiat oli moneen kertaan tutkittu, selittyy työelämän tiedontarpeella. Tiedontarve tyydytettiin teettämällä oma tutkimus, ei hankkimalla valmis tieto. Todennäköisesti ajateltiin, että halutaan tietää, onko juuri tämä työyhteisö väsynyt. Tottahan nimittäin on, että vaikka naapuritalossa kaikki olisivat uupuneita, ei siitä vielä seuraa oman työmaan uupumus. Eri asia on, että hallinnolla on muotiteemansa siinä missä lehtimiehilläkin.

Tiede ei tähtää yhteen ammattikäytäntöön

Syvemmän edellä esiteltyä tieteen ja työn kentän tarkastelua pohtimalla informaatioalan tutkimuksen ja kirjasto-tietopalvelualan työn suhdetta. Siinä on tapahtunut viimeisen kymmenen vuoden aikana kaksi oleellista muutosta. Samat muutokset ovat tapahtuneet yhteiskunnassa ylipäänsä, joten mistään uniikista asiasta ei ole kysymys. Muutosten taustana tai syynä on korkeakoulu- ja tiedepoliittikan muutos ja yhteiskunnan tuotantorakenteen muutos teollisuusyhteiskunnasta tietoyhteiskunnaksi.

Totesin aluetta C käsitellessäni, että sillä alueella tapahtuivat 1970-luvun korkeakoulupoliittiset linjaukset, joiden lähtökohtana oli tieteen ja ammatin suhde. Niin kirjaston- kuin sairaanhoitajienkin koulutus tuotiin (ja luotiin) yliopistoihin. Muutokseen liittyi usko ammattikäytännön tieteellistymiseen. Siihen liittyi toinenkin perusteltu uskomus, nimittäin palkan nousun ja arvostuksen nousun odotus. Ajateltiin, että naisvaltaisten alojen status ja palkat nousisivat koulutuksen muutoksen myötä.

Kuluneet kaksikymmentä vuotta ovat osoittaneet, että yliopistollisella opetuksella ei ole ollut vaikutusta ammattien palkkaukseen eikä statukseen. Siinä mielessä lopputulema on monelle ollut varmaan pettymys. Suomalaisessa yhteiskunnassa juuri korkeimmalla opetuksella on ollut statusarvoa sinänsä. Mielenkiintoinen kysymys onkin, miksi juuri tässä asiassa yliopistollinen opetus eli suuri

tiede- ja korkeakoulupoliittinen panostus ei tuottanut odotettua lopputulosta?

Tämä pakottaa näiden (naisvaltaisten) alojen työntekijät palaamaan lähtöruutuun. Moni on suotta katkeroitunut ajatellessaan, että hänen työnsä pitäisi olla arvostettua ja siitä pitäisi siksi maksaa hyvin. Kulttuurille ja yhteiskunnalle arvokkaat ammattialat eivät välttämättä ole tuotannolle samalla tavoin välttämättömiä. Palkanmaksun perusta kuitenkin on ollut ja on edelleen työvoiman kysyntä. Ne alat, jotka ovat talouselämälle merkittäviä ja joissa on pulaa työvoimasta, pärjäävät palkkakilpailussa aina parhaiten. Tällä hetkellä ansiotasoa nousee parhaiten atk-alalla ja syyt ovat juuri edellä kuvatut.

Yksi tiede – yksi ammatti -vaihe on päättynyt. Päättymisen ovat informaatiotutkimuksen laitokset ottaneet esiin jo muutama vuosi sitten sekä meillä että muissa maissa. Informaatiotutkimuksen laitosten henkilökunnan esityksissä on korostettu, etteivät laitokset ole yhden ammatin laitoksia. Tätä on käsitelty muun muassa virkaanastujaisesityksissä. Informaatiotutkimuksen laitos varsinkin Tampereella on ansiokkaasti korostanut, ettei se ole yhden ammatin tiedettä.

Toisaalta ei ole enää mitään yhtä ammattiryhmää, mitä kouluttaakaan. Lanka on katkennut molemmista päistä. Toisesta päästä, eli tieteen päästä, omasta aloitteesta. Ja toisesta päästä, eli organisaatioiden päästä, yhteiskunnan ja työn muutoksen seurauksena.

Asiantuntijaorganisaatio ei tähtää yhteen tieteeseen

Entistä yhdistävää lankaa: oppiaine – instituutio; instituutio – oppiaine ei enää ole. Asiantuntijaorganisaation tietopohja on eri tieteistä – ei yhdessä tieteesessä. Asiantuntijaorganisaatiolle seuraavat seikat ovat tyypillisiä.

1. Lähtökohtana on alan koulutus. Termi ”ala” on varsin monimerkityksinen. Oman organisaationi osalta se merkitsee sekä sisältöalaa että työtaitoja. Sisältöaloina ovat oikeudellinen tieto, yhteiskunnallinen tieto ja eduskuntatieto. Näin ollen esimerkiksi EU-palveluissa maataloustieteet ovat erinomainen koulutus pohja. Eduskuntatiedon osalta taas kansainvälinen politiikka on vallan mainio oppitusta. Työtaitojen osalta ”ala” merkitsee esimerkiksi luettelointitaitoja tai tiedotustaitoja.

2. Teoreettinen perusta miltä alueelta tahansa on hyvä. Tietysti informaatioalan teoreettinen perusta on oikein hyvä, jos tieteen taso on hyvä. Oleellista on, minkälainen teoreettinen perusta on laadultaan. Jos yliopistotesimerkiksi kilpailun tai rahojen takia laskevat teoreettisen opetuksen ja tutkimuksen tasoa, johon myös metodologia kuuluu, ei

kyetä tuottamaan asiantuntijoita. Siinä ja vain siinä on yliopistojen tehtävä. Asiantuntijoiden tuottamisessa yliopistojen ”sauma” on tässä.

3. Korkea-asteinen tietotaito: tässä voisi sanoa olevan ammattikorkeakoulujen koulutusmyynnin paikka. Näyttää siltä, että ammattikorkeakoulut ovat tämän ottaneetkin vakavasti. Tässä on selitys muun muassa siihen, että Saksassa ammattikorkeakoulut ovat niin arvostettuja. Opiskelijat hakeutuvat ensisijaisesti ammattikorkeakouluun ja toissijaisesti yliopistoon. Työnantajat ja oppilaitokset ovat monin tavoin kytkyssä keskenään ja työnantajat luottavat ammattikorkeakoulujen antamaan korkea-asteiseen tietotaitoon. Työnantajat ovat Saksassa olleet myös mukana luomassa työn ja koulutuksen yhteyttä ja vuorottelua. Suomessa on pienimuotoisesti yritetty samaa ammatillisessa koulutuksessa. Työnantajat eivät kuitenkaan ole sinkoin joukoin lähteneet kehittämiseen mukaan opetushallituksen toiveista huolimatta. Syykin on selvä. Työnantajat eivät hyödy tästä yhteistyöstä, eikä niillä ole aikaa askarteluun.

4. Käytännön kokemus asiantuntijalle tulee työssä ja vain työssä. Ne, jotka rytmittävät työn ja opiskelun, ovat työmarkkinoilla parempaa työvoimaa kuin vain opiskelleet. Elinikäisen oppimisen ideat kumpuavat tästä ammattikäytännön ja tieteen vuorovaikutustarpeesta. Käytännön kokemus on työssä yhtä arvostettua kuin opiskelukokemuskin. Uutta on, ettei käytännön kokemusta tai teoreettista koulutusta voi korvata toisillaan. Ne tuottavat erilaista kvalifikaatiota yksilölle. On oltava molemmat, jotta selviää nykyajan työn vaatimuksista.

5. Työyhteisöillä on erilaisia tapoja siirtää hiljaista tietoa. Jos käsitteellisen ajattelun kyky puuttuu, ei hiljainen tietotaito siirry – päinvastoin kuin yleisesti luullaan. Hiljainen tietotaitohan useimmiten yhdistetään jonkinlaiseen elekieleen ja salattuun mystiseen tietoon. Sen katsotaan olevan tiedon arvioinnin ulkopuolella. Oma kokemukseni on, että juuri hiljaisen tietotaidon siirtäminen vaatii erittäin hyvän abstrahointikyvyn. Jos se puuttuu, katoaa tieto kantajansa mukana. Hiljaisen tiedon käsitettä on mielestäni romantisoitu siten, ettei ole käsitelty hiljaisen tiedon laatua. Jos tieto on vanhentunutta, on samantekevää onko se hiljaista vai äänekästä – sen siirtämiseen ei ole tarvetta. Asiantuntijaorganisaatiossa tulee kyetä arvioimaan tämänkin tiedon relevanssi, laatu ja abstraktiotasoa.

6. Ajan ja historian taju: se syntyy tai ei synny opiskelussa. Se syntyy tai ei synny elämässä. Ajan ja historian taju on eri kulttuureissa erilainen. Sitä voidaan pyrkiä tieteen ja tutkimuksenkin avulla kohentamaan ja niin täytyy tehdä. Mutta jos koko kulttuurissa ajan ja historian taju on latteaa, ei tietenkään opettajilla ole tätä tajua sen enempiä kuin yhteiskunnassa ylipäänsä. Toisaalta asiantuntijuus edellyttää, että kykenee ylittämään ainakin oman elämänsä

mitan molemmista päistä.

Asiantuntijaorganisaation yhteisyys

Yhteensitovana tekijänä työyhteisölle asiantuntijaorganisaatiossa ovat organisaation tehtävä ja tavoitteet, ei tieteellinen tausta. Informaatiotutkimusta ei tarvita organisaation yhteensitomisen tehtävään, kuten aikaisemmin on ollut asianlaita. Siitäkin syystä lanka on poikki molemmista päistä. Asiantuntijaorganisaatio ei nojaa, eikä se voikaan nojata yhteen tutkimusalaan.

Informaatioalan tieteiden merkitys asiantuntijaorganisaatiolle on erityisesti haettavissa työn tekemistavan alueelta. Kun näin on, ovat ammattikorkeakoulut luonnollisesti vahvoilla, sillä ne keskittyvät työn tekemisen tapaan. Yliopistollinen opetus ei sitä tee, eikä voikaan tehdä. Yliopistojen alueeksi jää tai tulee tutkimus ja tieteellinen ajattelu. Yliopistojen on oltava hyviä oman alueensa tutkimuksessa ja opetuksessaan. Niiden tulee kyetä antamaan opiskelijalle tieteellisen ajattelun ja abstrahoinnin eväät.

Informaatiotieteillä (siis esim. viestintä, atk, informaatiotutkimus jne.) on kirjasto- ja tietopalveluorganisaatiotyypisille instituutioille tärkeä merkitys organisaation yhtenäisen näkökulman etsimisessä. Asiantuntijaorganisaatio tarvitsee yhteistä kieltä ja näkökulmaa "sosiaalisiksi kitiksi" työyhteisöön.

Omassa organisaatiossani esimerkiksi oikeustieteilijä, jolla on jonkinlainen yleistaso informaatioalalta on vahva hakija virkoja täytettäessä. Oikeustieteellinen osaaminen on ratkaiseva kriteeri, jolla täyttö tehdään, ei informaatiotieteen osaaminen. Siitä riittää näkökulman hallinta ja työtaidot.

Asiantuntijuus on yksilön kannalta mahdollisuuksien taidetta. Kukin työntekijä kokoaa sellaisen koulutus- ja oppiprofiilin, jolla hän täyttää yleisen osaamisen kriteerit ja liittyy työyhteisöön. Mutta samalla työntekijän tulee osata jotain erityistä, jolla hän selkeästi erottuu joukosta ja joka on hänen lisäarvonsa työyhteisölle. Rekrytointitilanteessa työnantaja haluaa näyttöjä papereiden lisäksi. Tuskin missään enää palkataan työntekijöitä pelkästään papereihin nojaten.

Täydennyskoulutus- täydennystieteellisyys

Ammattikäytännön ja asiantuntijuuden muuttua niinkin rajusti kuin on tapahtunut, on täydennyskoulutus aivanasemassa asiantuntijaorganisaatiossa. Mutta myös

"täydennystieteellisyydelle" on kysyntää. 1980-luvulla tai sitä aiemmin suoritettujen opinnot ovat auttamattomasti vanhentuneet. Täydennyskoulutus onkin eräs tärkeä lenkki tutkimuksen ja ammatillisen osaamisen yhdistämiseksi. Tässä on sama tilanne kuin aikaisemmin kuvaamassani tieteen ja asiantuntijuuden suhteessa. Täydennyskoulutuksessa tulee olla mukana useiden tieteiden ja tutkimusalueiden tiedon välittämistä. Täydennyskoulutuksen tulee olla tieteellistä eli tiedettä opettavaa. Sen lisäksi täydennyskoulutuksessa tulee olla mukana uusin ammatillinen tietotaito eri tiedon-välitysmuodoista. Siinä voidaan ottaa mukaan kaikki edellä esittelemäni tieteen ja työn kentät. Uusi PD-koulutus on eräs yritys tähän suuntaan.

Asiantuntijaorganisaatiolle tarjotaan vielä melko vähän sen omissa tiloissa pidettävää täydennyskoulutusta. Jos sitä on ollut, se on ollut ostajan tilaamaa ja suunnittelemaa. Jos ajatellaan tieteen ja asiantuntijuuden suhdetta, kannattaisi varmaan kehittää tätä suuntaa täydennyskoulutuksessa niin työyhteisöissä kuin koulutusyhteisöissäkin.

Aika entinen ei enää palaa

Uudempien yliopistollisten oppiaineiden kohdalla on menettely ollut sama kuin informaatiotutkimuksessakin. Oppiaine on profiloitunut yliopistolliseksi oppiaineeksi irtisanoutumalla yhdestä ammattikäytännöstä. Näin on hyvä, ei ole tietenkään järkevää kulkea kinalosauvojen varassa. Mutta samalla on todettava, ettei kinalosauvoja entisessä merkityksessä enää ole. Kirjasto- ja tietopalveluinstituutio, jonka organisaatiot kutsuvat itseään kirjastoiksi, tietokeskuksiksi, mediatekeiksi, tietopalveluiksi, viestintäkeskuksiksi, tietohallintokeskuksiksi, kaapeli-kirjastoksi ja mitä kaikkia nimiä niillä onkaan, etsii identiteettinsä asiantuntijaorganisaatioiden suunnasta. Ja tyypillistä asiantuntijaorganisaatiolle on, että se ei ole yhden tieteen ammattikäytäntöä.

Oppilaitokset eivät enää ole vastuussa saatikka vallassa päättämään, minkälaista työvoimaa työnantajat rekrytoivat. Informaatiotutkimuksen laitokset ovat korostaneet, että niiden antamalla opetuksella pystyy hakeutumaan eri elinkeino-elämän ja työnantajien palvelukseen. Rekrytoijan asia taas on pohtia, minkä opinahjon, yliopiston tai oppisopimuksen työvoimaa halutaan kulloiseenkin tehtävään ottaa.

Mielenkiintoisen poikkeuksen, johon en tässä sen enempää puutu, muodostavat vanhojen, vahvojen professioiden tieteet, kuten lääketiede ja oikeustiede. Niissä yliopistot eivät ole sanoutuneet irti ammattikunnan koulutuksesta eikä ammattikunta oppiaineesta – pikemminkin päinvastoin. Kun Suomeen on yliopistojen

rinnalle tuotu ammattikorkeakoulut, vanhojen professioiden tieteet ovat pitäneet tarkan huolen, ettei ammattikorkeakouluja tule niiden rinnalle. Niissä myös hyvin tarkasti ennakoidaan tuleva työvoiman tarjonnan määrä. Ylitarjontaa ei tule, koska se laskisi palkkoja ja työehdot huononisivat. Niiden hallitsemille aloille ei ole perustettu lainkaan ammattikorkeakouluja! Mutta kuten sanottu: It is an other story...

Käytännön työkokemuksella ei enää nykyisin asiantuntija-ammateissa pärjää, mutta vielä tärkeämpää on, ettei asiantuntija pärjää pelkällä opiskeluosaamisella. Eräs syy tähän on opetuksen jatkuva jälkijättöisyys, joka ei ole oppilaitosten syy. Se on seuraus yhteiskunnan ja asiantuntijuuden tietotaitojen äärettömän nopeasta muutoksesta. Ei ole mahdollista, että nyt opiskelemassa olevalla opiskelijalla olisi viiden vuoden kuluttua työmarkkinoille tullessaan ajan tasalla olevat tietotaidot.

Yhteiskunnallinen tilaus informaatiotutkimukselle on poistunut. Sitä yhteiskunnallista tilausta, joka synnytti kirjastotieteen ja informaatiikan, ei ammattikäytännön suunnasta enää ole. Informaatiotutkimusta toki tarvitaan, mutta ei rakentamaan kirjastoa. Kirjaston työ rakennetaan organisaation tavoitteista ja työyhteisöön palkataan työvoima niillä kvalifikaatioilla, joilla arvellaan tavoitteisiin päästävän. Informaatiotutkimuksen on järkevää hakea identiteettinsä jostain muualta kuin kirjastonhoitajuudesta tai sen suorastaan pakko. Pakkoa lisää vielä ammattikorkeakoulujärjestelmän nostaminen tiede- ja korkeakoulupolitiikan keskeiseksi osaksi. Ammattikorkeakoulut etsivät tietoisesti opetusalueita ja -aiheita, joista työnantajat ovat kiinnostuneita ja joilla on merkitystä työvoiman kvalifikaatioille. Ne eivät kuitenkaan anna ammattikuntapohjaista opetusta vaan kvalifikaatiopohjaista opetusta.

Hyväksytty julkaistavaksi 10.1.2000.

Tämän numeron kirjoittajat

Kalervo Järvelin, professori, Tampereen yliopisto

Tuula H. Laaksovirta, ylikirjastonhoitaja, Eduskunnan kirjasto

Mikko Pennanen, YTM, KM, Tampere

Jarmo Saarti, FT, Kuopio

Paul Solomon, apulaisprofessori, University of North Carolina at Chapel Hill, USA

Pertti Vakkari, professori, Tampereen yliopisto

Esa Väliaverronen, yliassistentti, Helsingin yliopisto